

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrétben egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj január—juniusig, azaz: 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Cavaignac tábornok.

Ha a vége felé közeledő jelen év folytán elhunyt jeles emberek során végig tekintünk, lehetetlen azon férfiú emlékének nem szentelni többet, mint néhány futó pillanatot, kinek lelki szilárdságot kifejező férfias vonásaival megismerkedni im itt nyujtunk alkalmat olvasóinknak. Hadd foglalja el méltó helyét lapunkban is Franciaországnak ez időbeli legnagyobb jelleme. — Életrajzának bővebb leírásától fölment azon körülmény, hogy azt más alkalommal már részletesen közöltük (l. Politikai Ujdonságok ez idei 28. és 29. számait). Csupán a nagyobb körvonalakat fogjuk itt össze.

Az utolsó francia köztársaság egykori elnöke, Cavaignac (olvasd: Kavenyak) tábornok f. évi october 28-án halt meg rögtöni halállal. Egész Franciaország megvan győződve, hogy benne egy hatalmas politikai párt vesztette el legnagyobb támaszát.

Cavaignac Lajos Jenő 1802. oct. 15-kén született Párisban. Vele annál több remény szállott a sirba, mert élete munkabíró szakában lepte meg a halál. A polytechnikai iskolából kilépvén, 1824-ben katonai szolgálatba lépett, hol már egy év múlva kapitányi rangot nyert s a francia sereggel a görög hadjáratban vevén részt, névszerint Morea félszigetén fényes bizonyítványait mutatá be a legjelesb katonai tulajdonoknak, a hidegvérűségnek és nyugottságnak. — Az 1830-i forradalom kitörése alkalmával, a dolgok új rendéhez csatlakozott; majd némi összeütközésbe kerülvén még is az új kormány nyal, 1832-ben mintegy büntetésül Afrikába küldetett.

Cavaignac Afrikában küzdött 1832-től 1848-ig, a midőn mint osztálytábornok tért vissza Franciaországba. E 16 év, melyet az

afrikai harcmezőn töltött, folytonos lánczolatát képezi az ő katonai s hadvezéri fényes tetteinek, mellyekből nem egyszer jött vissza vesztéssel és sebekkel, de végül a diadal zászlója lobogott elszántsága, vitézsége fölött.

1848. mártius 2-án tudta meg a februári forradalom kitörését;

ugyanazon hajó hozta ama kinevezési okiratot is, mellynél fogva Cavaignac osztálytábornokká s Algir ideiglenes kormányzójává nevezetett. Mártius 20-kán a francia ideiglenes kormány már a hadügyminiszteriummal kínálá meg, mit azonban el nem fogadott; s csak midőn két kerület választá követül az alkotmányozó gyűlésbe, érkezett meg végre május 17-én Párisba s ekkor átvevé a hadügy tárczáját is.

Ezalatt mindinkább bonyolodtak az ügyek Párisban a szenvedélyek, rendzavarás és ál tanok százfejú hydrája került felül; az ország méltóságát, az egyesek anyagi s erkölcsi biztonságát veszély fenyegeté. Mindenki belátta, hogy itt gyors és erélyes eljárásra van szükség, s egy emberre, ki hatalmas karjával, saját vérei irányában is, a megsemmisítő csapást véghez vigye. — Cavaignac volt azon ember, ki bizva karja erejében, s magát hazája jóléteért áldozatul oda dobva, e csapás megtételére vállalkozott.

Az afrikai ezredek vezére 30,000 emberből álló se-

reg élén állott ki Páris utcáira s 1848. jun. 23-án kezdődött azon utcai háboru, mellynél iszonyatosabbat s véresebbet a historia összes lapjai felmutatni nem képesek. Három napi harc után ki volt küzdve a béke Párisban, s véresen és porosan lépett be Cavaignac a nemzetgyűlésbe, ennek tudtára adandó, hogy a mi kikerülhetetlen volt, megtörtént.

Cavaignac.

Cavaignac visszaszerzé a kormány bukott tekintélyét s mindenfelé a rend és haza megmentőjét üdvözlék benne. S itt következik egyik legszebb pontja életének. Hogy a győzelem nagy munkája sikerülhessen, a nemzetgyűlés kinevezé vala diktátornak. Kezében összpontosult a legnagyobb földi hatalom és dicsőség. Teljesen törvényes uton lett kétségbe vonhatatlan jogu ura Franciaországának, — de azért legtávolabbról sem gondolt arra, hogy e hatalmat személyes czélokra használja vagy azzal bármiképen visszaéljen. Megelégedett a köszönettel, mellyet a nemzetgyűlés neki szavazott s a győzelem bevégezte után tüstént a nemzetgyűlés kezébe tevő vissza diktátorságát. Rendes uton indult meg a köztársaság elnökének választása s midőn 1848 dec. 20-án a választások többsége Napoleon mellett szavazott, Cavaignac minden háttéri gondolat s tartózkodás nélkül lépett le a magas polczról, hova a nemzet akaratára emelé. Ez önzetlensége által Cavaignac örök időkre a történet legfényesebb lapjaira írta nevét, mert egyike a leglélekemelőbb látványoknak, midőn a hatalmasok hajtják meg fejüket a törvény egyszerű szava előtt.

Midőn 1854 dec. 2-án Napoleon a császárságot kiáltotta ki, többekkel együtt Cavaignac is elfogatott, de rövid fogság után börtönéből szabadon bocsátatott.

Ezen államsíny óta Cavaignac legszigorubb visszavonultságban élt. Nőül vette Odier bankigazgatónak szellemdus leányát, ki férjét a rajongásig szerette s kitől egy egyéves fia maradt. Fiatal neje volt az, ki — mint másutt is megirtuk — a távol falusi kastélyban elhunyt férje tetemeit mintegy erőszakkal hozatta be Párisba, hogy a nép megadhassa neki azon végtiszteletet, melly katonái s polgári erényeit méltán megilleté. A temetőben egyébiránt alig tartott 10 percig a szertartás. Beszédet nem tartott senki — de azt írják, e némaság volt épen a legszebb ékesenszólás. Mindenki sirt. A közélet férfiai, iparosok, ezredesek, tudósok, bankárok stb. ott állottak és sirtak, mintha legkedvesb rokonukat temették volna. A sír hantjaitól tovább terjedt a megindulás szomorú hangulata az elláthatlan népsorokig s a gyászmenet diadalmenetté változott.

Bálványos.

(Szerző „Apor lánya“ című költői beszélyéből.)

Magasan áll Bálványos vár
A Szent-Anna tava felett!
Alatta zúg el a vihar,
Tövén járnak a fellegek.

... Reggel van. A völgyek köde
Fejéren leng a vár körül;
A napfény lent a fenyveken
Gyémánt-lepelkint elterül.

A vár fegyveres őrei,
A nagy bajuszu székelyek,
Mint az Osszián lelkei,
A ködből ki-kitetszenek.

Alább a Szent Anna tava,
A nap vidám sugárban,
Tükrében ringatván a tájt,
Hullámszik, mint olvadt arany.

A helynek tündér képe van —
Mit föl nem ér a képzelet;
Nem csoda, hogy a hős Apor
Lakul választá e helyet.

De Delne, Apor lánya, szebb
A tájnak tündér képinél:
Felőle a nép, még ma is
Hihetlen dolgokat regél.

„Mondják: a csillagok közül
Egy légi tündér szállt alá,
S Apornak ezt a gyermeket
Szerelmi zálogul adá.

Haja arany lehellet volt —
A hajnal gyöngye fényiből;
Keble liljomból szövetett —
Arcza a rózsza véréből.

Nyulánk növése könnyű köd;
Lépése, szellőlebbenés;
A szó ezüst hang ajkain,
Az ének tündér éneklés.

Távol lakó királyfiak
Osztoztak a szép lány felett;
De ő egy rab-királyt kedvelt,
Ki szive temetője lett.“

Még többet mond a néprege,
Mit itt el nem beszélhetek:
Ki tudni vágyik, menjen el,
És a néptől hallgassa meg.

Medgyes Lajos.

Tíz millió dollár.

Elbeszélés, írta JÓKAI MÓR.

(Folytatás.)

Tizenhatan mégis elvesztek a tuatongai mézszárlásban: csak harmincznégy maradt élve.

Harmincznégy embert kellett még Robertsonnak megölni, hogy két társával egyedül maradjon — és azután — még azt a kettőt.

Gyakran csendes estéken, mikor szél nem fujt, a vitorlák lan-

kadtan verődtek az árboczfákhoz, a hajó állt egy helyen a végtelen tenger közepén; néha-néha, mint a terhes beteg, a ki fekvését meguntta, egyik oldalról a másikra fordulva; olyankor kiment a tengerészek közé Robertson s elkezdett nekik mesélni.

Mesélt nekik régiebb utazásaiból, mikor a Mariannai szigetek közt barangolt, ott talált egy pusztát, elhagyott szigetre, mellynek partjai köröskörül korallzátonyokkal vannak fedve; meredek sziklák hozzájárulhatlanná teszik azt. Saypánnak nevezik ezt a szigetet, s kerüli még az indián is veszedelmes vizei miatt. Ámde belül e sziget valódi ősi képe a paradicsomnak: buja, illatos mezők, mik önkényt termik a legpompásabb gabonát; a kenyérgyökeret, az ananászt, mint nálunk a töviskórót: egész erdők palmatákból, roppant kenyérfák, óriási gyümölcsökkel, narancsligetek, miknek arany szín gyümölcse ott rohad a földön, mert az apró sertések számtalan csordái sem képesek azt mind felemészteni, a mit ez a sziget terem; pedig módjokban van végtelenül elszaporodni, mert senki sem pusztítja őket, még csak hűs vadállat sem lakik a szigeten: e fák odvaiból kicsordul a méz, mellynek illatos nedvéhez hasonlót másutt izelni nem lehet; millió örökké nyíló virágból gyűjtik azt fulánktalan méhek: a völgyekben csodálatos állatok laknak, hasonlatosak a tehenekhez, csak hogy kisebbek; engedik magukat lovaglásra és igavonásra használtatni és a mellett gyapjat adnak, melly vetekedik a legfinomabb merinóval. Van egy nagy patakja is e szigetnek, melly pompás vizet ad s képes egy malmot elhajtani. Ilyen boldog szigetekről szoktak álmodozni a hajósok, mikor köröskörül az egykedvű tenger csapkodja hajójuk oldalát s egyik csillag a másik után jön fel és megy le a vizekbe, a nélkül, hogy partot mutatna valamerre.

Robertson nagyon jól ismeré ezt a tengerész ábrándot s iparkodott azt felhasználni.

Elbeszélte nekik, milly gyönyörű élet volna egy ilyen elhagyott, soha nem keresett szigetet elfoglalni; azon megtelepülni, alkotni egy kis szabad államot, patriarchalis kormányzattal. Otahaitiban — drága pénzükért, — kaphatnának asszonyokat; szebbnél szebb indián és creolnöket; rabszolgákat is, a kik a földet miveljék, minden munkát végezzenek, építsenek, ruhákat varrjanak: nekik csak a végnélküli gyönyörűség maradna fenn. A hajórul elvinnék az ágyukat, a löszereket; a szigetnek egyetlen szűk bejárása elé építenének egy váradot, onnan, ha egy egész hajóhad akarná is őket megtámadni, visszaverhetnék diadalmasan. Soha sem vehetné ki őket onnan senki többé, s évek mulva egész új nemzedék virulna fel a kis telepítvényen.

A tengerészek elámulva hallgaták e tüneményes regéket s kérték Robertsont, hogy mutassa meg nekik ezt a szigetet.

Robertson nem ámitotta őket s elvezette oda; a Saypán sziget valóban olyan volt, a millyennek ő leírta; kívül zord, elijesztő tekintetű, meredek sziklatalaktól övezve, csupán egy helyen hozzájárulható, egy szűk barlangon keresztül, mellyen a hegyi patak kifoly; de belül a mesevilág paradicsoma ez; a hol az embernek nem kell a holnapról aggódnia, csak a jelen percet élvezni. Gazdagság, bőség, gyönyör minden lépten nyomon, a természet ingyen ad mindent, s pazarolja az ég madarainak azt, miért másutt a nagyurak aranyat fizetnek... És hozzá még tíz millió dollár! harminczhét vitéz, bátor férfi, a legszebb asszonyok, munkás rabszolga, a mennyi kell: tizenhat ágyu, fegyver bőségben! Lehet-e valakinek boldogabb világot képzelni ennél?

A legények el voltak ragadtatva a Saypán sziget szépségétől s maguk unszolták Robertsont, hogy vezesse őket minél előbb Otahaitiba, hogy ott asszonyokat és rabszolgákat vásároljanak.

Robertson maga is kiszállt velük a nagy szigetre, s ott mulattak együtt két nap és két éjjel pihenés nélkül. Annyi pénzt adott Robertson mindenkinek, a mennyit elbirt költeni. A legények másodnap éjszakáján a szükséges mértékig részeket voltak: némelylyik annyira, hogy nem tudott magáról semmit, másik valami nagyon keveset; volt, a ki megtudott a lábán állani, ha két felől fogták és volt közöttük négy, a ki egészen józan volt.

Robertson jól tudta, hogy ez a négy — az előrs...

Ha ő hadat viselt tengerészei ellen, azok is jól vigyáztak rá: négyet mindig kiválasztottak magok közül, a ki ne igyék akkor, midőn a többiek isznak, s ha Robertson, és a másik két kalandor őket ittas állapotjukban el akarja hagyni; egyszerre öljék le őket.

Robertson jól tudta, hogy ez a négy férfi ő rá vigyáz, azért józan.

A második vigalomnap éjszakáján sietve jött Robertson a tengerészek tanyájára s a kikkel még beszélni lehetett, maga körül gyűjté, s akkor tudokra adá, hogy el vannak árulva.

Valaki a czimborák közül elárulta őket az otahaitii kormányzónak, s az rögtön elküldött a másik kikötőben horgonyzó spanyol háromfedeles hajó, *Alhambra*, parancsnokához, feljelenteni a gazdag zsákmánnyal rakodott martalóczokat; reggelre itt fogják őket lepni. Nincs elveszteni való idő: gyorsan vissza a hajóra! még napfelkelte előtt ki a kikötőből; reggelre híruket se hallják!

A négy előrs gyanakodva nézett Robertsonra; némelyik övébe is dugta kezét, felhuzva pisztolya sarkányát.

— Hát e részeg haddal itt mi történjék? kérdé tőle az egyik, sötéten nézve reá.

Ha Robertson azt mondja: „itt hagyjuk, a ki fel nem tud kelni“; abban a pillanatban lelövik Azonban ő minden perczen ura volt rettentő gondolatainak. Most azt felelte a kérdezőnek.

— Az világos, hogy barátainkat nem hagyhatjuk el a veszélyben, bárha azok is közöttük vannak, a kik árulóink voltak. A kik még birjuk magunkat, nyalábra fogjuk őket s leczepeljük a dereglyébe; ott majd kijózanodnak. Dologra legények.

Az előrsök megbánták magukban, hogy Robertson felül rozszat gondoltak; lám ő szépen gondoskodik az elázottakról; maga hogy emeli őket vállaikra, segít őket a dereglyébe hányni, ott is megszámlálja, ha mind együtt vannak-e? nem feledtek-e valakit ottan? ő még is csak hű czimbora!

A hús levegőn még mintegy tíz ember annyira magához tért, hogy fel birt kapaszkodni a hajóra; a többit ott hagyták fekünni, a dereglyét odakötte a hajó farához. Majd ráérnek őket felhordani reggel, ha egyéb dolog nem lesz. Mindenkinek tele volt ez órában a keze dologgal; kiki három ember munkáját végzé. Maga a kormányos is holtrészeg volt, a helyett maga Robertson állt a kormánykerékhez, mint kapitány, legényvezető és főhajós végezve egyszerre tisztét, s a mellett kormányozva a legnagyobb pontossággal. Mindenki bámulta, mennyi erő, mennyi lélekjelenlét lakik ez emberben és sietett parancsait teljesíteni. Egy óra múlva ki voltak feszítve a vitorlák, felvonva a horgonyok; a legénység agyon volt fáradva a sietős hevenyészett delogban: midőn azt kérdé tőlük Robertson, hogy hát a dereglyében levő czimborákat nem hordják-e most fel?

„Hát az ördög? most is agyon vagyunk fáradva; — örül, a ki alunni mehet. Jó helyen vannak azok ott; holnap majd feljönnek a maguk lábán. Ne féltsd te őket, kapitány.“

— Nem is őket féltém, hanem magunkat ő tőlük. Ez a husz ember nem mind részeg. Nehány van, a ki tettet magát; ezek, a kik elárultak bennünket. Attul tartok, hogy éjjel, ha még sötétebb lesz, megszöknek a dereglyével, s nyomunkba vezetik a spanyol gályát.

Egy párnak volt a nagy fáradságtul és mámoros fejtül annyi esze, hogy e veszély lehetőségét átlássa, de az sem sokat törődött vele; azt mondták, hogy majd ők is vigyázni fognak, s a fedezeten maradnak. Azután ki ide, ki oda leheveredett, köpenyegébe burkolta magát, küzdött egy ideig leragadó szempilláival; végre látva, hogy a kapitány ugy is ébren van a kormánynál, elég ha ő vigyáz, szemére húzta a sipkáját s elaludt egyik, ugy mint a másik.

Mindenki horkolt már; az idő éjjél után járt; hideg szél kezdett neki eredni, a tenger magasan járt, hullámot hányva-vetve; a dereglye a hajó mögött el-eltűnt, meg felkapott a hab tetejére; egy-egy sirály szállt le az árbockosarakra; gyöngye zivatar készült.

Robertson ekkor csöndesen kivonta széles kését hüvelyéből, kihajolt a hajó párkányán, s a mint a dereglye kötele a hánykodás közben megfeszült, csöndesen keresztül metszette azt; a kötél nagyot bődült, mint egy túlfeszített húr elpattanása s a dereglye szabadon tánczolt a hab tetején, husz részeg emberrel, a ki semmit sem tud magáról, kormány nélkül, evező nélkül, ismeretlen tenger közepén.

Soha sem hallottak róluk többet. Különös csoda kellett volna hozzá, hogy azok valamiképp megmeneküljenek. Bizonyosan még azon az éjszakán elnyelte őket a viharos tenger.

Robertson azzal maga is köpenyegé burkolta magát s mint a kité a munka közben önkénytelenül nyomott el az álmot, odarogyott a kormányszekrény mellé s ugy tett, mint a ki aluszik.

Félóra múlva élesebben kezdett fújni a szél, erősebben csapkodta a hajót a hullám. Az egyik előrs erre fölébredt. Legelső

pillantásra meglátta, hogy a kormány üresen áll, a kapitány elaludt, másik pillantással a dereglye után nézett, s észrevette, hogy az eltűnt.

— Ébredj kapitány! ordita felrángatva Robertson. A dereglye elveszett!

Robertson felugrott; szeméit dörzsölé ijedten; az égen akkor kezdett szürkülni a sápadt hajnal, mellyet váltig eltakart egy hosszú fekete felhővonal. Szeméit keze elé tartá, szétnézett minden irányban, sehol sem látott semmit.

— A gazemberek! dörögé a tengerésznek; csakugyan elszöktek tőlünk.

Magában pedig azt mondá: „husszal megint kevesebben vagyunk.“

Az egész spanyol hajóval történt ijesztés természetesen csak mese volt; a mi husz ember életébe került.

(Folytatása következik.)

Keletindia rövid ismertetése.

(Vége.)

VI.

Keletindia őstörténete igen mesés és homályos; s habár a hindu-sanszkrit irodalom a tudományok több ágában gazdag, történelmi szempontból tekintélylyel még sem bir. — Annyi bizonyos, hogy Nagy Sándor idejében a hatalom, ipar, gazdaság főpontján állott, több fejedelem alatt. — Nagy Sándor azok egyikét, Porost, miután legyőzte, a többi meghódított indiai tartomány fejévé emelé. Ez idő óta a hinduk kereskedelmi tekintetben folytonos érintkezésben állottak a görögökkel s más európai népekkel; és ezen kereskedésök, mellyet szárazföldön karavánok tartottak fenn, mind azon időig tartott, míg a mohamedán hódítók India függetlenségét, ez által régi fényét, hatalmát végkép meg nem buktaták. — Babur, Timur utódja, volt az első, ki a nagymogul birodalmát alkotó India meghódított tartományaiból és székhelyét Delhibe tette át. Ez idő óta India a háboruk örökös színhelye volt.

Az európai befolyás Indiára a XVI. század elején vette kezdetét. — A portugálok fölfedezvén India tengerutját a Jóreményfoka körül; Almeida és Albuquerque vezérletök alatt tekintélyes foglalásokat tettek India partjain; — Goa városát elfoglalták, s majdnem egy századon át kizárólag kezelték az indiai nagy fontosságú kereskedést. — A XVI. század vége felé a portugálokat hollandok váltották fel, elfoglalván amazok indiai birtokait.

Nem sokára angolok léptek fel. — Erzsébet, Anglia királynéja, londoni kereskedőknek kizárólagos kereskedelmi szabadalmat engedett, a Jóreményfoka s a Maghellan szoros között fekvő tartományok felé; — ezek „Keletindiai társulat“ nevezet alatt egyesültek. Sok küzdelem, viszontagság után sikerült nekik India több pontján, mint Bengálban és Koromandel partjain, szilárd állást szerezni; szabadalmaik ujlag megerősítettek, tágítottak; megengedtetvén nekik a hadviselés, békekötés s tartományaikban a kormányzás joga. — Egy ujabbi 1696-ban alakult társulat az elsővel „United East-India Company“ (Egyesült keletindiai társulat) nevezet alatt egyesült. Szemlátomást nevedett a két egyesült társulat hatalma, kereskedése. — 1698-ban építettett Kalkuttában általok a William erőd, és e városban alapították az első ugynevezett kalkuttai presidensséget.

Ez idő óta az angolok befolyása Indiára eldöntő. A nagymogul birodalma, *Aureng Zeb* halálával, több apró államokra szakadozott; a sikkok, marattok nagy földrészeket foglaltak el azokból. A persa hódító *Nadir sah* 1739. és *Achmed Abdaláh sah* 1747. a nagymogul birodalma végromlását eszközölték. Az angolok féltékenyek lévén a nagymogul elporlott birodalma által támadott indiai fejedelmek hatalmára, Hindosztánban a marattoknál, Dekánban a mysorei szultánnál igyekvének befolyást szerezni. — A mysorei szultán, *Hider Ali*, az angolok határozott ellensége, azok uralmát Keletindiában a francziák egyetértésével megdönteni tervezé; — *Warren Hastings*, India akkori kormányzója ügyességének, okosságának és erélyének köszönhető a társulat megmentését. A marattok fejedelmét békekötésre bírta, s a francziák által cserbén hagyott *Tippo Saibot*, Hyder Ali utódját, fegyverrel kényszeríté békére 1784-ben. Ez által pedig a társulat tekintélye és hatalma Indiában ismét tetemesen emelkedett.

Az 1789—92-iki európai állapotok Angolország keletindiai birtokaira befolyás nélkül nem maradhattak. A francziák minden

áron az indiai angol uralom megbuktatására törekvének. — Golkonda mellett 14,000 bennszülött katona *Raymond* alatt, Delhi mellett 40,000 bennszülöttel *Perron* állottak készen az angolok megtámadására. *Wellesley* marquis, az új kormányzó, aggodalommal látá a vihart közeledni. — Azonban egy finomul kiszámított diplomatai egyezkedés, először is megnyerte az angolok részére a Nizam-ot; kikkel a társulat előnyös békét kötött. — Tippto Saib megtámadta az angolokat, de Seringapatnam rohamánál elveszté trón-

Hyderabad bevétele után angol tartománynyá alakította. — Az utóbbiakat nehéz harcok, s veszteségek után *Sir Hugh Gough* a Mudki melletti csatában, dec. 18-kán és Firoz sah mellett dec. 21.—22-kén 1845-ben, s határozottabban Alival mellett 1846. jan. 28-kán és február 19-kén történt ütközetekben végkép megalázta. Mart. 9-kén Lahoréban béke kötött, mellyben a tartomány függetlenségének elvesztése, és annak eldarabolása mondatott ki. — Egy részét *Gholab Sing*, az angolok szövetségese, más részt *Dhulip*

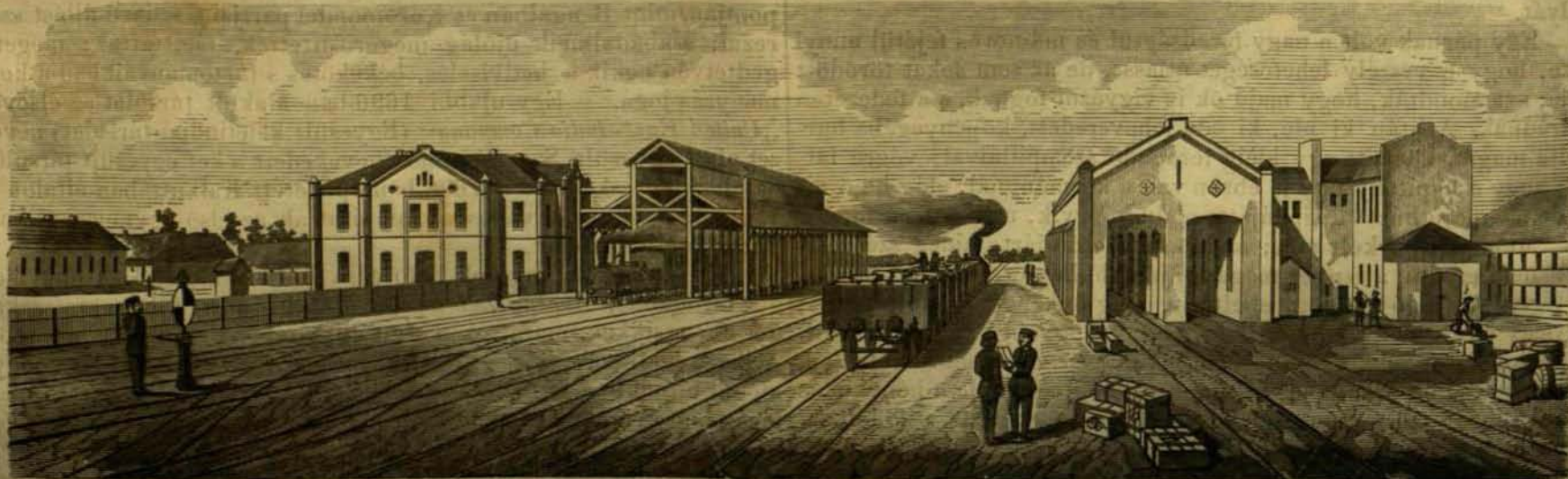
A debreczeni indóház észak-nyugatról.

ját és életét. Az abukiri tengeri ütközet a francziák pártján álló fejedelmek minden reményét meghiusítá, — egyik sem mert többé támadólag föllépni: és *Wellesley* nyugottan intézkedhetett Mysore sorsa felett. — Tippto Saib bukásával az angol uralom hatalma Dékánban roppant előnyre vergődött; az angolok azon tartomány uraivá levének.

A marattok ellen a múlt század vége felé kiütt háboru sok viszontagság után 1818-ban azok végbukásával fejeztetett be. A

Sing visszanyerte olly kikötéssel, hogy tartományaikban csak bizonyos számú katonaságot tarthatnak, s az angoloknak tartományaikon keresztül szabad átmeneti utat engednek; — minden viszály kérdésnél pedig a társulat mint választott bíróság ítél. — Ezenkívül a Beas és Setleds közötti termékeny tartományok az angolok közvetlen uralma alá estek.

Ekként jutott az angol keletindiai társulat azon nagyszerű birodalomhoz, melly az anya-Angolországot terjedékben mintegy

A debreczeni vaspályatér nyugatról.

marattok elleni hosszú harcban több fejedelem lépven fel támadólag az angolok ellen; mindannyian elveszték függetlenségüket. — A Delhiben székelő nagymogul, tartományai nagy részének átengedésével, elveszté függetlenségét is.

A szind-i emir; — és a lahorei maharadsa (főnök) birtokai voltak még Indiában az angoloktól teljesen független államok. — Az elsőt az afghánok ellen viselt nehéz harc után *Napier* Károly 1843-ban Miani melletti ütközetben törte meg, s birodalmukat

14, népességben mintegy 5-szörösen mulja felül. — És ha a most kiütt szepoy katonai lázadás nemzeti irányt nem vesz (a mit pedig már eddig is vett); s azt, miként hihető, Angolország erélyes fellépése megtöri, s magát jövőre újabb intézmények által az illy fölkelések ellen biztosítani képes leendő; — Keletindia Angolország jövőnö nagyságának, gazdagságának alapkövét valódilag még csak ezután teendi.

A debreczeni indóház.

Mindig örömmel ragadtuk meg az alkalmat, midőn Debreczenről valami örvendetést közölhattunk, midőn a nagy Alföld nagy városának emelkedéséről szólhattunk. Azt hisszük, hogy az illy örvendetes eseményeknek még csak most értünk igazi küszöbére, kezdetére.

A debreczeni vasut megnyitása mind magára Debreczenre s vidékére, mind általában hazánkra nézve anyagi s szellemi jólétet, csinosodást s a mi fő, nemzeties irányu továbbfejlődést előidéző esemény. E nemzeti fontosságú ügy dicsőítésében már több ízben igyekeztünk résztvenni, mit most ismét azzal tetéziünk, hogy a debreczeni indóház- s az ottani pályatér rajzait a Vasárnapi Ujság lapjain bemutatjuk. Minden magyar ember bizonyosan szivesen

dús, szép eredményeit, a város valódi díszére váló, mintegy átvarázsolt tereket.

A pályatéri munkához legnagyobb tüzzel 1857. tavaszán fogtak, a midőn először is az ingoványos helynek építkezésre alkalmassá tételére sok ezer kéz feszíté erejét; a legutolsó napig 200, néha több napszámos találá itt folyton kenyerét. — Az építkezési, mérnöki munkálatok, mellyeket Neugebauer József, osztály- és Storch Gyula, állomási mérnök urak vezettek, a pesti, szolnoki és debreczeni kézművesek egyesített erejével — bánulatos gyorsasággal haladtak előre, úgy hogy az ünnepélyes megnyitásra kitűzött november 19-e előtt néhány nappal e munkálatok be is fejeztettek, s a nagy reményekkel várt napon valóban egy építészetileg remek s nagyszerű pályaudvar fogadá lengő lobogói alatt, a koszorukkal ékített első mozdony új korszakot hozó magas vendégeit.

Az izraeliták új imaháza Pesten.

kötend velök ismeretséget, addig is, míg a valóságban színről színre láthatandja magát a nagy Debreczent, a mit most már könnyű dolog lesz véghezvinni, hogy beteljesedjék valakinek azon egykori ohajtása, hogy minden magyar embernek legalább egyszer kellene életében Debreczent meglátogatni, azon erős meggyőződés megszerzése végett, hogy — úgy a hogy — *de vagyunk!* és pedig nagy számmal vagyunk!

A debreczeni vaspálya-tér fekszik a n.-várad-utczai kapu, ispotály-templom és katonai kórház között eső téren, melly ezelőtt öt idők óta a városból kihordott szemét-, s trágyahalmoknak, és mély gödrös helyeken posványos tócsáknak volt százados rabja, — hol ezelőtt mindent képzelhattunk, csak vaspályatért nem; — s im most rövid idő eltelése után mindenki, még a legelfogultabb lélek is magasztalva csodálja a szorgalom, emberi erő és ipar áldás-

A rajzunkon látható szép indóház körében még egyéb mozdonyfűtő, gyári s raktári csinos épületek is tűnnek elő, mellyeknek zárkövét a vízi-torony s egyéb czélokra tartozó épületek képezik.

Végül ki kell jelentenünk, hogy a rajzokat *Kallós Kálmán*, debreczeni főiskolai rajztanár ur szivességének köszönhetjük.

Az izraeliták új imaháza Pesten.

Régi panasz, hogy Pest városunk középületekben, különösen az Isten dicsőítésére szánt egyházakban — más európai városokhoz képest — igen szegény. E hiányt nagy mértékben fogja pótolni az épülőfélben levő lipótvárosi nagy r. kath. templom, mellynek a munkába vett terv szerinti rajzát már régebben (a V. U. 1855. évi 42. számában) közlöttük, s melly hazai Papságunk és a

hívek buzgó adakozása folytán napról napra gyorsabban közeledik ohajtott bevégzése felé. Bár mielőbb hirdethetnők e nagyszerű építményről, hogy fölszentelési ünnepe megérkezett!

Napjainkban ismét egy kitünő középülettel szaporodott Pest városa. Maholnap teljesen be lesz végezve a dohány-utczában, a már messziről figyelmet ébresztő, meglepő alakú imaháza, az izraelitáknak, mellyhez hasonló az utóbbiak Európában sem a régiek, sem az újabb korban felmutatni alig képesek. Meglepő ez építményen a terv nagyszerűsége, a sajtóságos, keleti építészeti stíl s ennek remek kivitele.

Az építésnek gondot kelle arra fordítania, hogy az imaházzal az izr. község tanácsa által ohajtott hivatali és tanácskozási terme- ket is egybekösse, s ezek számára az utczai homlokzat két oldal- szárnyának felső emeleteiben nyert alkalmas tért; a két szárny földszinti része átjárásul s előcsarnokul szolgál. Maga az imaház, mellynek elő részén 23 ölnyi magas, kuptetőkkel ellátott két to- rony áll, 28 öl hosszú s 14 öl széles négyszöget képez. Az imaház nem áll szabad, nyílt téren, hanem két szomszéd ház közé szorítva, mellyektől mégis két udvar választja el.

A két torony közötti főbemeneten által először is nyílt, s utóbb a templommal közvetlen összeköttetésben álló csarnokba lép az ember. Innen belátni az ülhelyekkel fölszerelt, meglepőleg szép s 20 öl hosszú, 13 öl széles és 13 öl magas imaterem belsejét. Két sor vasoszlop egy fő s két oldalhajóra osztja e tért. Ugyan- ezen oszlopokon nyugszik a nők számára rendelt kettős karzat s az egész tetőzet. Világosságát e hely részint a két udvarból, részint a tetőn alkalmazott kupszerű üvegeken át nyeri. A háttérben áll a sanctuarium (szentély), 6 négyszög ölnyi tér, tömör kuppal bol- tozva, melly szintén felülről kapja a világosságot. Itt van a szent Thora tekercsek (tizparancsolat) őrzésére rendelt s szintén kuppal

koronázott szent szekrény. A szentély két oldalán két lépcső vezet a karzatokra. A tornyokból szintén lépcsők szolgálnak a karza- tokra s a hivatalos szobákba. A két előcsarnok felett van az orgo- na karzat. Az orgona 38 változatú (regiszterű) és Schultze híres thüringiai orgonakészítő műve.

A mi az imaház általános építészetét illeti, mindenkifelett dicsérik benne a byzanti és arab építészeti stíl szerencsés, ősz- hangzó egyesítését. A dusan megaranyozott, messzire elragyogó kúpú két magas, karcsú torony Salamon ősi templomának két osz- lopára emlékeztet; s hozzá véve az oldalszárnyak kisebb kupjait, az ablakok és párkányszegélyek (akroteriák) kerek iv alakját, mindezek őszhangzó vegyülete kiválólag keleti jellemet ad az egész építménynek, s mindenki első pillanatra fölismerheti, hogy izraelita imaház előtt áll.

Többire nézve az itt használt építésmód ugynevezett téglá- építés (Backsteinbau) — mely hazánkban még egészen új. A fala- kat nézve, bámulatos pontosságot tapasztalunk az egyes téglák rakása s egymáshoz illesztése körül. A falakat nem lepi a szokásos vakolat, hanem felváltva vörös és sárga vonalok, megannyi külön, színű, s szigorú építészeti rendben alkalmazott tégladisztimények, mellyek széles szalagok gyanánt az egész épületet körülfutják s az egésznek igen kellemes színtarkaságot adnak.

Az építmény tervét Förster Lajos bécsi építész és tanár ké- szíté, ki az építésnek egyszersmind fővezetője. Helyettese Wech- selmann Ignác, ki a terv s a részletek gyakorlati kivitelét a hely színén intézi. — Az építés 1854. júliusban kezdődött s terv szerint 1858. júniusban fogják egészen elkészülve rendeltetésé- nek átadni.

Pest városa, az izraelita község buzgalmánál fogva, mint lát- juk, egy jeles építészeti nevezetességgel többet bir.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

LX. Levél. Egyről másról.

A színpadon minden ember náthás, a nézőhelyen minden ember hara- gos. A náthának oka ez a nagy köd, a nagy ködnek oka a lőcsei kalendárium, a nátha pedig okozója a nagy haragnak; tehát a lőcsei kalendáriumot meg kell csapni. — Ne féljen semmit barátom, kalendáriomiró, én megvédelme- zem. Azért haragszik a t. cz. publicus, hogy mikor operára tartogatja az ét- vágyát, adnak neki párjával vigjátékokskákat, egy kis kozák tánczocskát mellé, s ehhez nem akar hozzá szokni. De hát miért nem adják azokat a szép operákat? hiszen tavaly még annyi volt, hogy veszekedtünk rajta, mellyik jobb, mellyik szebb? azoknak is megártott tán a hamburgi börczekrisis? Vaj- jon ki találja ki, miért nem adják azt a sok szép operát egymás után, miként hajdan? ugyan kitalálná-e valaki? (egy hang a publicoból: „mert nincs a ki énekelje!“) Ah, ennek ördöge van, hogy eltalálta egyszerre! hát ezen is el- mulik, hogy nincs a ki énekelje? A legszebb operák nagy része lemúlt a szin- padról, mint egy csomó bukott kereskedő firmája, a ki tegnap még fizetett, és ma bezárja a boltot; a kinél a kedvencz operák fő szerepei be voltak ta- nulva, búcsút vett a színházról, s nekünk most annyit ér az a sok szép opera, mint egy kanárimadár — sülvé. Ha még azután egy kis őszi nátha is beüt a személyzet közé, hogy azt a kevés megmaradt operát sem lehet előadni, ak- kor aztán van duzzogás a falakon kívül és belül.

Nem régen volt, negyedéve sincs még, hogy egy keserves prédikáció- ban elmondtam, millyen szükséges alkatrésze volt operánknak Kaiserné, ki színpadunkat épen csak azért hagyta el, mert a t. cz. publicus örökké La- grangeról és hasonló nagyságokról álmodozik, s akkor megjósoltam, hogy félév múlva azt fogják mondani: „bár csak visszajönne.“ Ime nem kellett hozzá félév. Operánk jó formán zátonyon akadt; a ki tudni akarja, mekkora mértékben? kérje meg a színházi pénztárt, majd megmondják. Egy egész operaosztály nincs betanulva; — eszünkbe jut rá Kaiserné, ő mindenre ké- szen volt: — betegség, nátha, gyöngékedés... eszünkbe jut Kaiserné, ő nem szokott gyöngékedni, nem élt ezzel a jóval; — egy kis szeszély... eszünkbe jut Kaiserné, neki nem voltak szeszélyei; ma elénekelte a Profétá- ban Fidest, holnap ugyanabban Berthát s el rá — volt szánva, hogy ha kell, elénekel benne mind a három anabaptistát. Héj jó volna most, ha itt volna! — Ezt a sohajtást különben nem én tettem először. Hallgattam csendesen, és vártam, a míg a publicus kellően megsavanyodik; vártam, míg a collegák elkezdének lamentálni; vártam a ködös napokat! És ime most kezdek szüre- telni. A közönség duzzog, az operák elmaradnak, s egymás után két lap: a Magyar Posta és Magyar Sajtó egyenesen felszólal, hogy Kaisernét szerző- tessék, mert elmenetele miatt eddig is elég nagy már az anyagi és szellemi veszteség; és ezt mi is aláírjuk. Az igazgatósághoz persze nem lehet beszélni, mert ha valaki el akar menni, azt ő nem tarthatja vissza, de lehet azólni a jó közönséghez és kritikus barátainkhoz. Ez a hármas választás áll előttünk: 1. Vagy tudjunk el lenni végképen opera nélkül; ha a kitünőn alul élvezni nem

szeretünk; 2. vagy fedezzük fel az igazgatóság előtt azt a kifogyhatlan szá- kot, melly mindig tele van pénzzel, akár mennyit vesznek ki belőle, hogy nekünk csupa világhírű művésznöket szerződtessen, vagy 3. ha van egy oly- lyan művésznök, a ki hivatásának szép tehetséggel, alapos tanulmányal, valódi buzgalommal tud megfelelni, azt fogadjuk érdemlett becsülettel, ta- nuljuk méltányolni és ne áruljuk értékén alul. — Egyéb kijárás nincs ebből a labirinthusból, mint ez a három.

Szigligeti új népszínművéről majd a jövő számban; ebből már elkéstem vele; azokat pedig el kellett mondanom, a miket mondtam, mert még három ilyen ködös hónap, mint a mostani és — akkor uszunk! *Kakas Márton.*

Irodalom és művészet.

— (További változások hírlapjaink körül.) A „Lapok a lovászat és vá- dászat köréből,“ mellyek a folyó évben Bérczy Károly szerkesztése alatt igen jó hiteli és nagy kelendőségű szaklappá nőttek ki magukat, jövő évre szin- tén némi kívánatos változáson fognak átmenni. Az a hosszú, impraktikus cím el fog maradni s helyette „Vadász- és versenylap“ lesz a lap neve; ez- után nem havonként kétszer, hanem háromszor fog megjelenni (minden hó 10, 20, és 30-án). Az egész évi előfizetők egy nagybecsű műmellékletet nye- rendnek (legkitünőbb magyar sportsmanek egyikének arcképét) s a szö- veget alkalomszerűleg fametszetek is fogják érdekesíteni. Előfizetési díj egész évre 10 ft., félévre 5 pft.

A „Tanodai Lapok“ Lonkay Antal szerkesztése alatt hetenként másfél iven, szebb és finomabb papíron fognak megjelenni. (Ára marad az eddigi.)

A „Magyar Posta“ azt hirdeti, hogy jövő évre a „legolcsóbb political napi lap,“ sőt plane „ingyen lap“ lesz. Ezt úgy magyarázza a program, „ha t. i. a kedvezménynek becsárát tekintetbe vesszük.“ Többet a prog- ram sem mond. E lapnak is lesz műmelléklete, egy „Régi magyar hu- szárok“ című kép. Az előfizetési díj így alakult vidékre: évnegyedre 3 ft. 40 kr., félévre 7 ft., egész évre 14 pft. (Az eddigi árak ezek voltak: 2 ft., 4 ft., 8 ft.)

A „Pesti Napló“ új előfizetési ára így lön megállapítva: egész évre 22 pft., félévre 11 pft., 3 hónapra 6 pft.

A „Religio,“ melly hetenként kétszer jelenik meg, s szintén bélyegadó alá esik, halonlól fölemeli árát, melly félévre 5 pftban van meghatározva (eddig 4 pft. volt.)

A „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“ illetőleg, a mult vasárnap szétküldött felhívásunkban kihirdettük, hogy ez egymást kiegészítő s felényi tartalommal bővítendő, két lap, mellynek egyéb tulajdonságait e helyen feszegetni nem szükséges, jövőre félévre 4 (s e szerint egész évre 8) pfton lesz kapható. A többi lapokhoz hasonlítva, azt mondhatnók: „csak“ 4 pft. —, de itéljen arról maga az olvasó. Mi meg vagyunk győződve, hogy az új előfizetési áránál is az e lapokhoz méltán kötött *olcsósági* igényeknek a *lehetőségig* megfeleltünk. S azért bizunk és reménylünk.

— *B. Prónay Gábor* „Vázlatai a magyar nép életéből“ című diszmun-kája legközelebb szintén pompás francia kiadásban jelent meg. A bevezetést hozzá *Marmier* ismeretes francia író írta. Bár csak ebből is tanulnának végre valami igazat a francziák a magyarok eredetéről, jelleméről és országáról — mert bizony erről még mindig igen együgyű felfogással bírnak.

Ugy látszik azonban, hogy még is akarnak már tanulni. Franciaországban legközelebb azon eszme fordult meg egy eléggé tekintélyes nevű költő és műbölcsész fejében, hogy a nyugoti nemzetek kimerült költészetét igen czélszerű volna a keleti és északi népek friss költészetével vegyítve föleleveníteni. S e végett Párisban egy „külföldi irodalmak akademiáját“ tervezi felállítani. A tervező (*Thales Bernard*) ur úgy látszik, azt ohajja, hogy mi, „a keleti és északi népek“ egy töredéke, szintén segítségére siessünk vagy legalább északhangozzuk szavait. Ezt tanúsítaná az akademiának, hogy említett tervének programját, egy egész ivnyi értekezést, mult héten több magyar lap szerkesztőségének, (köztök a Vasárnapi Ujságnak is) megküldé. Részünkről nem is tartózkodunk kimondani, hogy örömmel üdvözöljük a vállalatot, mert meg vagyunk győződve, hogy ha a „külföldi irodalmak akademiája“ létre jönne s Párisban a magyar is kissé nagyobb divatba kezdene jöni; legalább is bizton számíthatnánk annyira, hogy a felettünk borongó kódhomály enyészeten induljon, s olly szarvas tévedésekre többé ne akadjunk, minőt a magyart illetőleg francia hirlapokban s könyvekben még mindig kell olvasnunk. *Thales Bernard* ur ezuttal az „északi“ jeles költők élén megemlítvén két magyar költőt, *Petőfit* és *Bajzát*, ezektől két szép költeményt igen sikerült francia prózai fordításban be is mutat, — s általában e két jelesünk emlékét méltó dicsérettel halmozza el. Valóban jó lesz felállítani Párisban a „külföldi irodalmak akademiáját!“ Mi testestől lelkestől pártoljuk.

⊕ (*A „Hazánk“ című időszaki munka*) első füzeté, a hozzáadandó képek miatt, minden számítás ellenére elkészvén, a közelgő karácsoni ünnepre okvetlen meg fog jelenni. Pest, dec. 2. 1857. — *A „Hazánk“* kiadó-hivatala.

⊕ (*Hóry Farkas költeményeire*) előfizetést hirdet *Stein János* kolozsvári könyvtáros. A 480 lapra terjedő könyv jövő év martiusa végén fog megjelenni a szerző arcképével. Az előfizetési ár 2 ft. 40 kr. melly is bérmentes levélben vagy *Stein* könyvtárhoz Kolozsvárra, vagy szerzőhöz *M.-Gyerő-Monostorra* küldendő. *Hóry Farkas* névett s költeményeit a Vasárn. Ujság olvasói is kedvezően ismerik; azért bővebb ajánlástól tartózkodunk.

* * * *„Huszárok könyve“* cím alatt *Szelestey László* versfüzetet szándékozik összeállítani, olly költeményekből, mellyek a huszárok vitézségéről, szokásairól s életéről eddigelé irattak. E végre fölkéri a vidéki írókat és közönséget, hogy a nép ajkán élő s e tárgyra vonatkozó verseket hozzá Pestre még e hó végéig beküldeni sziveskedjenek.

— (*Figyelmeztetés.*) Az „Uj testamentum kérdésekben és feleletekben“ t. cz. előfizetőit szükségesnek láttam figyelmeztetni kolozsvári kiadókönnyv-áros *Stein János* urnak a Politikai Ujdonságok ez évi folyamában május hava 20-án ugyancsak 20. folyó szám alatt a hirdetések rovatában mindjárt legelől olvasható „*értesítő nyilatkozatára*“. s annak értelmében egyszersmind fölkérni: méltóztassanak valamint minden előfizetési pénzt, ugy szintén minden, a nevezett munka érdekében felmerülhető kérdést, felszólítást stb. a megnevezett t. cz. kiadókönnyv-áros urhoz, és nem hozzám intézni, ki már rég megszűntem azon vállalatnak részese lenni. Kolozsvárt, december 1. 1857. — *Herepei Gergely*.

Ipar. gazdaság, kereskedés.

⊕ (*Rithaság.*) *Dr. Lenhossék* ur utján egyik Párisban tartózkodó hazánkia a magyar gazd. egyesület számára két kalászt küldött azon buzából, mellyet *Mallet* ur St. Sauveur határában termesztett az egyiptomi mumia koporsójában talált szamagokból.

* * * (*A pesti gyaluló és fűrészlő gyár*) mindinkább több munkára kap megrendelést; legközelebb a Dunagőzhajó-társulat 100 hajó készítését rendelte meg; a szolnok-aradi va-ut részére felvállalt s jövő év végéig elkészítendő munkák értéke 72,000 fíot tesz. Hátha még minden faragatlant ide lehetne küldeni gyalu alá!

⊕ (*A „Szegezárdi borkereskedő részvény-társulat“-tól*) hozzánk intézett nyomtatott német levélből értesülünk, hogy az idén, oct. 20-án kezdődött szüret a legjobb minőségű borral fizetett. A szekezárdi s a hozzátartozó vidék hegyein termett összesen 60,000 akó bor, de nem igen kel. még eddig csak 10,000 akó lón eladva. A vöröset minőség szerint 4—8 forinton, a fejét pedig 4½—6 fíon veszik.

Közüntézetek, egyletek.

⊕ (*Hogy Bukarestben lakó magyar testvéreink*) olvasó-egyletet alakítottak, már említettük. Most *Koos Ferencz* ur, az ottani ev. ref. lelkész, ez alkalommal mondott megnyitó beszédét küldé be hozzánk nyomtatásban. Ha körülményeink engednék, szeretnők az egészet lenyomatni lapunkba, mert igen szép intés és példa lenne az arra, hogy mint kell szeretni a hazát s ápolni a nemzetiséget még a távolban is; de meg kell elégednünk annak néhány idézett szavaival. E beszédben elmondja *Koos Ferencz* többek közt, hogy az egylet számos tagjai csak egyszerű felhívására irtak alá. „Uraim! — folytatja — míg Isten a nyelvzeretet, a szív és lélek nemesítésére képes szent buzgalmat nemzetünkben megtartja, addig nem félhetjük őt bármely viszonyok közt, hogy az élő nemzetek sorából kipszultuljon. Nem, sőt hiszem s remélem, hogy a miveltég mezején más nemzetek is látva a mi élet-revalóságunkat, jobbukat fogják nyújtani nekünk, hogy a mivelt nemzetek sorában a minket illető helyet elfoglalhassuk. Ez olvasó-egyletnek is e jel-

szót írjuk homlokára: „nyelvvédő, szívnyemesítő és lélekképző intézet.“ Az leend ennek egyik nemes feladata, hogy kedves anyai magyar nyelvünket a város sok más ajku népei közt az elkorcsosulástól magunk s utódaink számára megtartsuk. Nem akarom én ezzel azt mondani, hogy kised egyletünk a más nyelveknek hadat izenjen. Nem, uraim, ily háladatlan munkához nem akarunk kezdeni — mi csak azt akarjuk, hogy a kit az Isten egyszer magyarnak teremtett, bár mi rangú és állapotú legyen, ne szégyelje itt a külföldön is nemzetiségét, hanem szeresse azt a nyelvet, mellyet édes anyja tejjével szívott be kebelébe. Ez egylet minél több pártolása által, ki fogjuk eszközölni azt, hogy hazánkból mentül több magyar lapot és magyar könyvet hozathatunk. Midőn pedig illy módon nemzeti irodalmunkat pártolni fogjuk, korántse higgyük, hogy ez által másoknak fogunk hasznot hajtani. Oh nem. Mi magunknak fogjuk nemzeti irodalmunkból olly kincset gyűjteni, mellyet illy csekély áron sehol a világon meg nem szerezhetünk. Igy nemesedő szelid lelkületünket kiviszszük a más ajkuak közé, mit látva, ők is kegyelettel fognak irányunkban érezni és gondolni; mert a mivelt és jó szív előtt minden emberi szív önkéntelenül meghajol.“ — Mondja továbbá: „Ma már ritka valamire való magyar helység Magyar- és Erdélyországban, hol a régi dereas helyett a falu háza mellé községi könyvtárakat nem állítottak. Ma még a földmives is ujságot tesz — midőn a mezőre megyen — a kenyér és szalonna mellé tarisznyájába, mert megtanulta, hogy neki nemcsak teste, de lelke is van, tehát annak is tápot kell nyújtani. — Ha hajdan nemzetünk a fegyver által tette magát világhírűvé, értse meg a kor intő szavát ma is, lépjen tülélekkel a miveltég terére, ott igyekezzék hervadhatlan babérokot szerezni magának.“ Teljes szívünkkel üdvözöljük távol rokonainkat e szép téren s őszintén kívánjuk, hogy mind az, a mit lelkes szónokuk vágy- és ohajtásképen kifejezett, mielebb teljesülésnek induljon — ugy legyen!

⊕ (*Az erdélyi jég- és tűskármentesítő társulatnál*) a mult hó 24-kén a biztosított vagyon értéke már az 5 millió pftot fölülmulta.

Jótekonyságok.

⊕ (*B. Sina Simon*) Bécsben, az ujévi köszöntések megváltására 300 p. fíot, a szegények közti kiosztásra pedig 3000 pftot tett le a városi tanácsnál.

⊕ *Báró Sina Simon* e hó 3-kán 500 pftot küldött az itteni testgyakorló-intézetnek alapítványképen.

⊕ *Renz lovardaigazgató* e hó 4-én jótekonny czélra előadást rendezvén az 517 pft. eredményt a *József-árvaház* alapjához csatolá.

Mi ujság?

— *Ira Aldridge*, néger színész, ki 4 évvel ezelőtt Pesten és az ország többi részében olly kitűnő szívesseggel fogadtattott, ismét körünkbe érkezik. Most Grätzban van.

— (*Hirlapjaink ügyében*) a Pesti Napló mult csütörtöki számában, melly már *b. Kemény Zsigmond* szerkesztése alatt jelent meg, id. gróf *Teleki Domokos* egy lelkes cikket bocsátott közzé. Hazafiúi örömmel üdvözöljük a nemes gróf korszerű szövegét s lehetetlen ide nem iktatnunk belőle a következő sorokat: „Öszpontosuljunk tehát, csoportosuljunk közlőnyeink legjelesbjei körül. Ha csak egy is elbukik azok közül, mellyek fontos nemzeti érdekeket képviseltek s ezeket legméltóbban képviselték, ez pótolhatlan veszteség lesz, s ezt kikerülhetjük. Erre sokkal kevesebb áldozat kívántatik, mint mennyit csekélyebb érdekeknek már hoztunk s még hoznunk kell, ha az idővel megmérköznünk komoly szándékunk. Minden honfi, minden honleány, ki teheti, fizessen elő mind azon hirlapokra, mellyek honunk valamely fontos érdekét képviselik, s kik ezt nem tehetik, terjeszkedjenek annyira, mennyit őszinte honfi-buzgalmuk mellett körülményeik engednek, s ne legyen honfi, ne honleány, ki legfontosabb szükségéitől valamit elvonhat, hogy tehetségéhez mért bár egy hirlapra ne fizessen.“ Adja az ég, hogy ez ohajtás teljesüljön!

— (*Sárossy albuma*) végre teljesen elkészült s a példányokat e napokban kezdték szétküldeni. Még nem láttuk, de igen szépnek mondják, s bő kárpótlásnak a hosszas várakozásért. Ugy hisszük, hogy uj évre minden előfizető meg fogja kapni példányát.

— (*Előleges jó tanács olvasóinknak.*) *Renz lovardájában* egy hét óta a rutság legremekebb példánya, *Pastrana Julia* kisasszony lép föl. Európa több fővárosa szörnyűködött már e példátlan női csunyaság felett; most a pestiek is tódulnak látására. Meglehet, hogy bővebben is megismertetjük a természet e csodaszülöttét. Valamelyik lap azt írta e napokban, hogy a Vas. Ujság is közölni fogja e ritkaság arcképét. Az igaz, hogy a szerkesztőség már is birja e nőnek természet után rajzolt hü képmását, de az addig közölni alig merjük, míg olvasóinknak e képzelhetlen szörnyeteget előre be nem jelentjük. Jókor kérjük azért az érdemes olvasót, hogy illően készüljön el a meglepetésre; vegyen gyakrabban hideg fürdőt, járjon sokat a friss levegőn, tegyen szorgalmas testgyakorlatokat, ne igyék theát, kávé és székes italokat — egy szóval: *csószolja meg idegeit*, hogy majd ha jöni fog — nagyon meg ne ijedjen. Nem tréfálunk.

⊕ (*Kőrösi Csoma Sándorról*) folytatja *dr. Duka Tivadar* közléseit a „M. P.“-ban. Nevezett hazánkia a Himalaya-hegység egyik állomásán *Darjeelingben* halt meg 1842-ik év ápril 11-én, tetemei ott nyugszanak körülbelül 200 angol mföldre a Ganges folyó partján fekvő *Monghyrtól*, honnét *dr. Duka* e tudósítását küldé. *Dr. Campbell* orvostanárnak *Csoma* haláláról a kalkuttai kormányzóhoz *Darjeelingből* irt jelentése így kezdődik: „Nagy sajnálattal vagyok kénytelen jelenteni, a magyar utazó s tibeti tudós *Kőrösi Csoma Sándor* e hó 11-én itten történt kimúltát. Áldozatja lett az idáig

utján kapott láznak, mellynek orvoslása végett gyógyszer tenni reá nem bírhattam, a midőn még hasznára lehetendett. Körösi ide mart. 24-én ment azon szándokkal, hogy a szikkimi Raja lakhelyére s onnan Lassaba utazzék, Tibet keleti fővárosába a végett, hogy a tibeti irodalom kincstáraihoz bemenetet szerezzen. Campbell sokat fáradozott azon, hogy a nevezett helyekre neki szabadmeneti engedélyt szerezzen, mi közben azonban Körösi a boldogabb életre szenderült át.

* * (Dr. Tormay) Pestváros főorvosát a Budapest népessége mozgalmának 185¹/₅-ben című munka szerzőjét, az orosz cs. geographiai társulat tagjával nevezte.

* * (Emberi test elége.) E hó 6-án este a váci-utca egyik házában A. Teréz, egy napszámos özvegye, 60 éves, a tüzserpenyőben tartott izzótűz gőze által megfűt, a szobában szárításra felaggatott fehér ruhanemű pedig meggyulván körüle, holtteste félig szénné égett. Feltűnő volt, hogy füst és láng által megfeketült arca 28—30 évest mutatott.

⊙ (Figyelmeztetjük) olvasóinkat a „Kerti Gazdaság” című lapnak mai számunkhoz mellékelt mutatójának számára, névszerint azon kedvezményre mellyben e lap kiadószerkesztője a falusi iskolatanítókat részelteti, kiknek 1 fttal olcsóbban adja a lapot.

— (Figyelmeztetés az „első magyar általános biztosítás” ügyében.) Örömmel értesültünk, hogy az első magyar általános biztosítás alapszabályai legfelsőbb helyen megerősítetvén, a társulat e napokban megkezdte működését. Azonban egy ujon alakulandó társulat szervezése nagy elővigyázatot, sok munkát kíván; és ha az ügynökök kijelölése az utazó megbízottak által történék, az ügy káros halasztást szenvedhetne. Különösen vidéki ügynökök gondos megválasztása, kiktől függ nagy részben a vállalat szerencsés eredménye, első teendője leend a társulatnak. Eddig mintegy 300-an jelentették magokat az igazgatóságnál, kik közt legtöbbször a kereskedő. Kívánatos lenne azonban, hogy ügynökökül oly osztályokból is ajánlkozzanak férfiak, melyek a köznéppel közvetlen érintkezésben állanak. Főleg a községi jegyzőket, gazdatisztek, földbirtokosokat, gyógyszerészeket figyelmeztetjük, közülök azokat, kik magukban az ügynökségre erőt és akaratot éreznek, ezennel föl-szólítjuk: siessenek ajánlkozásaikat egyenesen az „első magyar általános biztosítás” igazgatóságához Pestre címezve mielőbb beküldeni. A kezelés nem lez nehéz és bonyolódott, mert minden világos utasítás és minta után történik; fődolog: az ügy körüli pontosság, buzgalom és becsületesség. Fáradsági díj, mint tudjuk, az ügynökök a befizetett tűz elleni biztosítási summákból 10, a jégverési biztosítások után 5 százalékot huznak. — A biztosítási ügynek általános elterjedése, mind az egyes kárvallottakra, mind az egész országra nézve ohajtható lévén, alaposan reméljük, hogy jelen figyelmeztetésünk következtében a társulat igazgatósága nem sokára képessé tétetik minden vidéken, minden osztályból oly ügynököket választani, kik a közös jó célt teljesebb erejükből előmozdítandják. — Ugy vagyunk értesülve, hogy a részvények

után járandó 20%-töli befizetés iránt, a részvény-aláírókhoz fölhívás fog intézteni.

— (Műkedvelő színészek s színműró — jótékony célra.) Devecserben (Veszprém), nov. 29-kén gyönyörű élvezetű estélyben részesültek e város és környékének miveltebbjei, azok t. i., kik a kedvezőtlen idő dacára is elszánták magukat, az illető helyen megjelenni. — Ugyanis a járásunkban tűzvész által annyi kárt vallott b.-szőrösöki, k.-ieszkázi, kertai lakosok némi felségelésére néhány műkedvelő uri egyén társaságot alakított csöglei k. jegyző Györök ur rendezése alatt a szinte Gy. ur által ez alkalomra írt „Mi is tessünk valamit” című vigjátékának előadására. A fentirt estvén felsőbb engedéllyel hirdetett előadásra a meghívott közönség az esős időben is teljesen ki-elégítő számmal volt jelen. De meg is érdemlették a műkedvelők, mert azon-kivül, hogy a színpad s disztvények akármely vándor színész társaságnak is becsületére válnának; s a darab a helyhez s körülményekhez eleveven a mulattatólag volt alkalmazva: maguk a játékosok is, mint valami régi színészek, oly ügyesen tudták előadni szerepüket. A három felvonás közt négyes ének, és szavalt fűszerezék e kedves mulatságot. A darab szerzője Gy. ur kihivatott s megjelenezték, mint szintén az egész műkedvelő-társulat is kihivatott. — És kinek köszönheti a t. közönség e nemes és jótékony mulatságot? s a károsultak kit emlegethetnek halálával a bejött szép összegért? — Járásbeli főszolgabíránk t. Sey László ur az, ki e műkedvelő-társulatot szándékában segíté, ő az, kinek szíven fekszenek a szegények, a ki siet még sötét éjszákának idején is távol tűzvészben jajveszékő sírók vigasztalására. Őt illeti a köszönet és hála. — Ha a műkedvelő urak még több darabot is adnak; a mulattatva jótékony célra csak nagyobb hatást, s e színészettől üres helyen a színészet iránt illő kegyeletet, önmaguknak pedig közméltánylást nyrendnek. — Sz. M.

— Halálozás. Ismert nevű tudósunk, Balásházy János, magyar akadémiai tag, több pályakosorus munka szerzője, s utóbbi időkben a Vas. Ujságnak is buzgó barátja és névtelen levelezője mult heten Földesen (Biharmegyében) meghalálozott. Tisztelet emlékeztetének, béke hamvainak!

Adomák.

† Sirt a kis fiu. Anyja mindent elkövetett, hogy elnémithassa; mindent ígért neki; de a kedves kétlábu házi akadék csak sitt-ritt mint a hájatlan taliga. Később azonban az elkényeztetett urfi elhatározá saját jószántából magát, s megszünt (mint a göcseji ember mondja) az egereket itatni. „Nemde most megbékültél édes vérem?” — gígyergett neki a gyöngéd szüle. — „De hogy is békültem meg — szolt a kis méregzsák — most csak pihenek!”

† F . . . B . . . vidéken bizonyos helységben, a rendes lelkész föl-szólítá az ottani gondnok urat, miszerint egyesült erővel állítanának egy faiskolát. — Az érdemes gondnok ur, részint lehangolva, részint bosszusan mondá: hát már nem jó volna az ő általa mult évben fölépített köiskola?

Színházi napló.

Péntek, dec. 4. „Becsületzó.” A kitűzött 40 arany pályadíjjal jutalmazott eredeti vigj. 1 felv. Irta Szigeti József. Ezt megelőzte „Horácz munkái” vigj. 1 felv. Irta Pirron Ödön, francziából fordította Ország Antal.

Szombat, dec. 5. „Tévedt nő” (La traviata). Opera 3 felv., írta Píave, fordította Pataki, zenéjét szerzette Verdi.

Vasárnap, dec. 6. „Kisértet.” Eredeti népszínmű dalokkal, írta Szigeti József.

Hétfőn, dec. 7. „Tücsök.” Dráma 5 felv.

Kedd, dec. 8. „Ilka és a huszár toborzó.” Eredeti opera 3 felv., írta N. N., zenéjét szerzette Doppler Ferencz.

Szerda, dec. 9. Először „Obsitos huszár.” Eredeti népszínmű 3 felv., írta Szigeti.

Csütörtök, dec. 10. „Loovodi árva.” Dráma 4 felv.

Szerkesztői mondanivaló.

1550. Levára V. M. — A pótló leírást köszönettel vettük s adandó alkalommal felhasználjuk.

1551. Szirakra R. N. Mihelyt lehet.

1552. Hit remény, szeretet. A hol azt mondják, hogy!

„De szeretnem nem szabad

Szeretet nélkül, itt lennem nem lehet

Szivem bánatában ó! hon!

Itt hattalak! — ott ezt valami nagy veszedelemnek még

nem tarthatjuk. Fogadjá ön ideiglenesen a „hon” köszönetét. „Nem kívánom több megtérésedet!” — mondja Petőfi.

1553. Tell dalom. Bundát pótló azon melegség, a melly e következő sorokban párolog élénk:

Mintha birhatlan lánykám s hazámért

Vivnék, úgy hevülök . . .

S mint azok képenek láttán, olyan

Formán melegülök!

Arczom lángol — hajh de ime mégis

Majd belém fagy lelkem

Lenne csak szabad honnom s lánykám egy

Mint — kályhám ölelnem!

1554 Szatmar K. Zl. — A levelezést szívesen fogadjuk. Az 1839 számot elkerülhetlen közlemények tartják háttérben. A fordított művet nem kérjük. A küldött apróságok igen becsesek.

1555. Szabolcsba X. X. Sok szerencsét a „kutyapár” birtokosának. Valóságos Californiát bir bennök, de itt hasznát nem vehetjük.

1556. A szív beszél. Igen szépen beszél, — szorosan szépirodalmi lapban, hol a lyrai ömlengéseknek több tér nyílhatik, bátran el is mondhatná ön panaszait.

1557. Nagy-Katara. Bizzuk későbbi időre a csáfólatot. A támadás, mint láthatta ön, nem írvi visketegből, hanem valódi jó akaratból történt egy igen érdemes, komoly férfiú által. Nem prókatori replikázást, hanem tények ellenében tényeket kérünk s ezeket meghozza az idő. Ön nemes indulatu felszólalását teljesen mélytányoljuk — de az illető személyben csatlakozik ön.

1558. Tiszabökre V. Mihály urnak Az egész évi előfizetés jövőre 8 pft levén, kérjük a hiányzó 2 pftot pótlólag beküldeni. A 6 pftot megkaptuk (kiadó hiv.)

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. napár	Gör.-orosz napár	☉ Nap-		Izraelit. napár	☾ Hold-	
			kelet	nyug.		kelet	nyug.

December			Dec. (ó)			Kislav		
13	14	15	16	17	18	19	20	21
Vasar.	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütört	Péntek	Szomb.	1 F 27	26
D 3 Luczasz.	Spi idion p.	Ireneus püsp	Etel. Kant †	Lázár. Flór.	Gratián p. †	Nemesius †	D 3 Lucz	26
D 3 Lucz	Nikáz	Valerian	† Özséb E.	Lázár	† Karács	Nemes.	2 Habakuk	27
1 F 27	2 Habakuk	3 Sophonias	4 Borbála	5 Sabbás ap.	6 Miklós	7 Ambrus	7 43	4 9
7 43	7 44	7 44	7 45	7 45	7 46	7 46	4 9	4 9
4 9	4 9	4 10	4 10	4 11	4 11	4 12	28	28
28	28	29	29	30	1 (Ros.)	2 S. Teb	7 13	7 13
7 13	7 13	8 14	8 14	9 6	9 48	10 18	2 50	2 50
2 50	2 50	3 33	3 33	4 31	5 34	6 46	3 33	3 33
3 33	3 33	4 31	4 31	5 34	6 46		4 31	4 31
4 31	4 31	5 34	5 34	6 46			5 34	5 34
5 34	5 34	6 46	6 46				6 46	6 46
6 46	6 46							

Holdnegyed: ● Ujhold 16-án déli 12 óra után 18 percczel.

TARTALOM.

Cavaignac tábornok (arczkép). — Bálványos, Medgyes Lajos. — Tíz millió dollár (folyt.) Jókai Mór. — Keletindia rövid ismertetése. Pokorny Gusztáv. — A debreczeni indóház (két képpel). — Az izraeliták új imaháza Pesten (képpel). — Tárház: Kakas Márton a színházban. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedelem. Közintézetek, egyletek. Jótékonyágok. Mi újság? Adomák. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

☞ Melléklet: Előfizetési felhívás a „Falusi Gazda” 1858. évi folyamára. — Továbbá: Mutatónylap s Előfizetési felhívás a „Kerti Gazdaság” című közlönyre.